

Kolokyum Açış Konuşması

Hayrettin ÖKÇESİZ*

Saygıdeğer Meslektaşlarım,

Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin "Çağdaş Hukuk Eğitimi: Sorunlar/ Tespitler / Öneriler" adlı ve yıllık olması düşünülen bu etkinlikler dizisinin ilkini bugün bu salonda "Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Öğretimi Kolokyumunu" ile başlatıyoruz.

Değerli Meslektaşlarım Sayın Dekan Prof. Dr. Mehmet Ayan'a ve Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı Sayın Başkanı Doç. Dr. Ali Şafak Balı'ya, gerçekleştirdikleri bu anlamlı ve önemli çalışma için gönülden teşekkürlerimi sunuyorum. Bunun her yıl bir başka üniversitede yinelenebileceği bir geleneğe dönüşmesini diliyorum.

Eğitimin özneye, öğretimin de konya yönelik olması nedeniyle bu başlıklarda "Hukuk Eğitimi" yerine "Hukukçu Eğitimi" ve "Hukuk Öğretimi" deyimlerinin kullanılmasını önermek isterim. Bilimin niteliği hakkındaki görüşüm de beni "Öğretim" yerine "Öğrenim" denmesinin doğru olacağı düşüncesine götürüyor. Hepimiz hala ve daima öğrenci değil miyiz? Eski Romalıların "öğretirken öğreniriz" sözünü, "öğrenirken öğretiriz"e dönüştürsek acaba bu fakülteler, üniversiteler nasıl görünürdü?

Bir yandan "Hukuk Eğitimi İçerisinde Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Öğretiminin Yeri ve Değeri",

öte yandan "Türkiye'de Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Öğretiminde Nicelik ve Nitelik Sorunları" ana başlıkları altında toplanan ve

"Hukuk Eğitiminin Niteliği ve Hukuk Felsefesinin Önemi"

"Öğretim Hedefleri Bakımından Hukuk Felsefesi Hukuk Genel Kuramı İlişkileri"

"Hukuk Eğitiminde Ahlak Felsefesinin Yeri ve Önemi"

"Hukukun Etik Boyutunun Kavranmasının Hukuk Eğitiminin Verimliliği Açısından Önemi"

"Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisinin Stratejik Önemi: Pozitif Hukukun İdeal Hukuka Yöneliminde Sorunlar"

"Hukuk Metodolojisi ve Hukuk Felsefesi Derslerinin Genel Perspektifi"

"Hukuk Felsefesi Öğretiminde Alternatif Metotların Önemi"

"Ders Kitaplarındaki Hukuk Sosyolojisi"

"Hukuk Sosyolojisi ve Felsefesi Derslerinde Test Soruları"

"Bilgi Üniversitesi'nde Uygulanan Hukuk Felsefesi Pratikleri"

"Hukuk Felsefesi Eğitiminde Dramanın Kullanılması"

"Hukuk Felsefesi Öğretimi"

"Hukuk Biliminin Felsefesi"

"Türkiye'de Hukuk Felsefesinin Felsefesi"

"Hukuk Sosyolojisi Öğretiminde Antropo-Sosyolojik Yaklaşımın Önemi"

"Hukuk Sosyolojisi ve Bilim Politikası"

"Türkiye'de Hukuk Sosyolojisi Teorisinde Weber Sosyolojisinin Yeri"

gibi başlıkları taşıyan bildirimlerimiz, içeriklerini henüz duymamış olmakla birlikte, tahminle, bizi bir özelleştirmeye de götürecektir. Öyle sanıyorum ki, bu değerli katkıların içerisinde yöntem günahlarımızın uzun bir listesini bulacağız.

Tüm bilim, yöntem tartışmasından başka nedir ki! Ülkemizde çağdaş üniversitenin kuruluşu girişiminden beri bir yöntem kargaşası ve bilisizliği içerisinde kıvranmıyor muyuz? Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana yazılmış binlerce monografinin yanında bunların kaç yöntem tartışmalarına özgülenmiş yaratıcı ve çarpıcı yapıtlar olarak hatırlamıza değer? Yöntem tartışması yapılmadan bilim nasıl yapılır?

Hukuk Fakültelerimizdeki en önemli, en vahim sorunun hukuk biliminin yapılmasında, öğretiminde, hukukçu yetiştirilmesinde yaşanan yöntem kargaşasından ya da, bütünüyle yöntemsizlikten başka bir şey olmadığını çekinmeksizin söyleyebilirim. Bu savımı kanıtlayacak birçok gözlemden söz edebilirim.

Bu saptamaların burada dile getirilmesinin malumu ilamdan başka bir anlama gelmeyeceğini düşünmekle birlikte, bir görgül araştırmanın sonuçlarını, işaret etmeye çalıştığım manza-

ranın dikkate değer göstergeleri olarak sunmak istiyorum.

Hiçbir üniversite, hiçbir fakülte kendisini bu görüntünün dışında saymamalıdır. Az ya da çok, ama kesinlikle bu ifadelerin muhatabı olduğunu herkes görebilmelidir.

Akdeniz Üniversitesi'nin Prof. Dr. Necati Dedeoğlu danışmanlığında ve diğer akademisyen uzmanların yardımıyla gerçekleştirdiği "Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Sorunları" adlı çalışmada (Antalya 2007) öğrencilerin verdiği yanıtlarda yüzümüze çarpan gerçekler şöyledir:

Üniversite beklentilerime cevap vermiyor - % 80.7

Üniversitede eğitimi ezberci buluyorum - % 80.7

Üniversitedeki öğretim elemanları bilgiyi aktarmakta zorluk çekiyor - % 71.6

Üniversitedeki öğretim elemanlarını nitelikli ve yeterli bulmuyorum - % 68.6

Öğretim elemanları kendilerini yenilemiyor - % 67.1

Üniversite demokratik ve özgürlükçü bir yapıya sahip değil - % 61.5

Üniversitedeki öğretim elemanlarının sayısı yetersiz - % 59.3

Öğretim elemanları ile iletişim sorunu yaşıyorum - % 55.4

Altmışbeş sorunun en başında bu yanıtlar yer alıyor. Oniki fakültenin ve onüç yüksek okulun öğrencisinin verdiği yanıtlarda üniversitenin en eski fakültelerinin oranları yüzde doksanlar düzeyinde çıkmıştır. Rektörü ise tüm bu tabloya rağmen, üniversitesinin ülkemizin saygın üniversiteleri arasında

(*) Prof.Dr. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

yerini aldığını aynı kitaba yazdığı ön-sözünde gururla söylüyor.

Biz üniversitelerdeki eğitim ve öğretimin daha ince sorunlarına eğilmek isterken, hukuk felsefesinin, hukuk sosyolojisinin öğretim / öğrenim sorunlarında belirleyici ayrıntıları bulup çıkarmaya çalışırken, böylesine bir tablo, zirveye yaklaştırmaya çalıştığımız kayayı yeniden aşağıya yuvarlıyor.

Biz üniversitelerde, kürsülerimizde gerçekten ne yapıyoruz? Öğrencilerimiz üniversitelerde, dersliklerde gerçekten ne yapıyorlar? Onların bize söylediklerini biz gerçekten duyabiliyoruz mu? Onlar bizi duyabiliyorlar mı?

Bir yolculuktan dönerken Moritz Schlick'in 1927'de yazdığı "Yaşamın Anlamı" adlı denemesine vermişim kendimi. Kitabın künyesi şöyle: "Wissenschaftlicher Humanismus – Texte zur Moral- und Rechtsphilosophie des frühen logischen Empirismus" (Bilimsel Hümanizm – İlk Mantıksal Görgüculüğün Ahlak ve Hukuk Felsefesine Dair Metinler), hazırlayan: Eric Hilgendorf, Freiburg, Berlin 1998."

Okudukça şimdi burada da söylediklerimin bir doğrulamasını, daha güzel ve öz bir ifadesini ve 'işte bu!' dertten düşünceleri bulmuştum:

"Tüm ediminde kendini eyleme teslim edebildiğinde, etkinliğini aşk ile ruhlandırdığında insan nihai kurtuluşuna ulaşacaktır. O zaman amaç asla aracı kutsayamayacak, şu tümce eyleminin en üstün kuralı olacaktır: 'Kendi uğruna yapılmak değeri olmayan şeyi hiç bir şey uğruna yapma!' İşte bu zaman yaşam en ince dalına kadar anlamlı, yaşamak da varoluşun bayramını kutlamak demek olacaktır." (S.18) (...)

"Tüm eğitim, olgunlaşırken insanın içerisinde hiçbir çocuksu şeyin kaybolmamasına bakmalı, yetişkinlik ile öncesi arasındaki ayrımın, ileri yaşlarda da çocuk kalınabilecek biçimde belirsiz kalmasına olanak vermelidir. Bir yaşam ilkesine gereksinim duyacak olursak, o şudur: 'Gençlik ruhunu koru!', çünkü o yaşamın anlamıdır." (S.34)

Değeri, kendi uğruna yapılmak olan bilimin, yapılırken bize yaşamın anlamını kazandırdığını, bu kazanç yeteneğine en çok gençlik çağımızın sahip bulunduğunu, yine Schlick'in deyişiyle, amaçların karanlık bulutlarından apaydınlık bir kültür güneşiyle insanın içerisindeki oyunsal ve çocuksunun gün ışığına çıktığını bu kavrayışta özetle dile getirebilirim.

Elbette bilim gibi pek çok insani etkinlik kendi uğruna yapılmak ve yaşamın anlamı olmak değerine sahip. Bunları amaçların aracına, yapanların kölesine dönüştürmek yaşamı ve insanı özünde umutsuz bir karanlığa sürüklemek oluyor.

Yaşamın böyle anlaşılabilir anlamıyla özgürleştiğimi ve özgürleşeceğimizi, yeryüzünün salt kendisi olmak'la nihai değer taşıyacağımı, bizden korunacağını duyumsuyorum. Eflatun, Nietzsche ve Marks üzerinden böylelikle Schlick'e kadar gelen bu bakış bugün eğitim bilimlerinde, sosyal psikolojide ve psikanaliz temelli sosyal felsefelere temsilcilerini buluyor.

Bu sözlerden sonra kendi alanımızı, hukuk felsefesini, hukuk sosyolojisini ve tüm hukuku kapsayan bir bakışla tartışmak istediğim şey şu: Böylesine bir bilimi nasıl yapabiliriz? Köy Enstitülerinde dahi çocuklar tüm yapıp

ettiklerini böylesine bir eyleyişle hayata geçirmiyorlar mıydı? Üniversitelerde 'çocuk'lar bilimlerini nasıl yapmalılar? Üniversite 'Gençlik Ruhunu' nasıl koruyabilir? Biz gençlere ve yetişkin meslektaşlarımıza neleri reva görüyoruz? Gençler neden bizden bu kadar şikayetçi? Amaçların bu denli gayri insanı tahakkümünden yaşamı korumaya bizim katkımız neler olabilir?

Çocuğa ve gençliğe kendisi kalabilmenin tüm olanaklarını sağlayan bir çocuk ve gençlik hukukunu gençlik ruhuyla yeşeren bir bilim hukukuyla birlikte düşünmenin yaşamda yaratacağı devinimi ve devrimi de düşünmeye çalışıyorum.

Bu denemeyi okurken görebildiğim şey şuydu: Öğrenci olarak nitelendiğimiz gençleri, yaptığımızı düşündüğümüz bilimin mutfağına alacaktık. Biz yaşlı ustalar da artık usta olmamak bedeliyle kendimizi genç olan öğrenciler olarak bulmak bahtiyarlığına ulaşacaktık. Bilim tüm 'gençler'in gözünde kendisi için yapılmaktan başka bir amaç taşımayacaktı. Yaşamın anlamı buydu.

Bu söylenenlerden sonra bilimin ve felsefenin hukuka ve özgürlüğe olan ilişkisine değgin sözlere geçmek kalıyor. Bu amaçla pozitif hukuktan getireceğim ve hepimizce aslında çok iyi bilinen bir materyal ile ülkemizde bilimin nasıl bir toplumsal sorun olduğuna işaret etmeye çalışacağım. Bu sorun ülkemizdeki bilimin pozitif hukukumuzun kit özgürlük kavrayışından kaynaklanan sancılı işleyişinin bir ürünüdür. Anayasamızın 27. maddesinden başlayarak Terörle Mücadele Kanunu'na kadar tüm pozitif hukukumuzda bilime, bilim olduğu için geniş özgür-

lükler tanımak yerine, onu bilim olmasına rağmen en dar çerçevelere mahkum etmekteyiz.

Türkiye'nin 1980 sonrası bilimi, pozitif hukukla ilk ve en acı tecrübesini 2547 sayılı yasanın 4. ve 5. maddeleriyle yaşamıştır. Bu trajik ilişki hala sürmektedir.

"Amaç" ve "Ana İlkeler" başlıklarını taşıyan bu maddeler "Yükseköğretim'e özgülenmiştir. Bitişik yazılmış bu Yükseköğretim, her yıl iki milyona yakın adayın üniversitelerin kapılarına yığıldığı, ancak birkaç yüzbininin içeriye girebildiği, üç beş yıllık bir konaklamadan sonra elinde diploması ile girdiği kapıdan çıktığı, bu sırada bir biçimde öğrenirken ciddi asayiş tedbirlerine tabi tutulduğu çok pahalı bir etkinlik alanını ifade etmektedir.

Bu iki madde bu öğretime, yani bitişik yazılmış bir Yükseköğretim'e ilişkindir. Bu bakımdan hiç de yanlış değildir. Ülke gerçeklerine uygun düşünülmesi olmalıdır ki, ilerici kafaların bile zaman zaman makam, mevkii işgal ettiği Yükseköğretim Kurumu'nda onlar tarafından dahi hiç mi hiç sorgulanmamıştır.

Peki, biz bu bitişik sözcüğü ayırarak yazdığımızda bu iki madde yüksek bir öğretiminin yapılması beklendiği bilimin doğasına ya da gerçeğine hala uygun düşecek midir?

Bilimin öğreniminin ve öğretiminin üstün bir verim ile gerçekleştirilmesi yani öğrencilerine yalnızca bilimin metodolojik tartışmalarının ve bilimsel bilgi birikiminin iletilmesi demek olduğu bir anlayışın bu yasa çerçevesinde ancak tali bir anlam ve değer taşıdığı sayısız görgül verilere dayanarak ileri sürülebilir. Çünkü, ülkemizde

bitişik yazılmış bir Yükseköğretimin, bilimin değerlerinden farklı, onları aşan ve hatta gerektiğinde geçersiz kılan başka değerleri ve hedefleri vardır.

Bilimin yüksek öğretimini düzenleyen bir yasada bilime yabancı bu tür ölçütlerin yer alması bilimsel topluluğu sürekli zan ve baskı altında tutmaya, tekil olaylarda bilimcileri suçlamanın pozitif hukuk temellerini hazır bulundurmaya yaramaktadır. Bunlar demek ki, sadece sosyal ve siyasal hedef ve ilkeler olmayıp, bilimcileri, kendi yaptıkları işin ölçütleri dışında başka ölçütlere göre suçlamanın ve mahkum etmenin de araçlarıdır.

Bilmek istediğim şey şudur: Bilimin gerekleri bunlarla çatıştığında bir bilimci ve bir bilim öğrencisi hangisini tercih edecektir? Bu iki madde bilimin doğasına uygun mudur? Bizim gerektiğinde bunlarla çatışacak bir bilime ihtiyacımız var mıdır? Bizim bilimimiz böyle bir çatışma olasılığına asla imkan vermeyen bir metodolojiye mi dayanmalıdır? Böyle bir metodoloji mümkün müdür?

(İzninizle bu iki maddeyi burada sunmak istiyorum. Ancak özellikle belirtmek isterim ki, bu iki maddede adı geçen siyasal ve sosyal hedeflerin değeri ve anlamına yabancı ve karşı değilim. Bunların neleri ifade ettiğini her yurtsever gibi hen de çok iyi biliyorum. Bu son iki tümceyi telaffuz etmek zorunluluğunu hissetmenin tüm bilim topluluğu adına ne denli kaygı verici olduğunu benimle birlikte değerli dinleyicilerim de elbette düşüneceklerdir.

Şimdi ilgili yasanın sözkonusu iki maddesine geçmek istiyorum: (Anayasa'dan önce çıkmakla, anayasanın dahi

kendisine göre yapıldığı temel bir yasadır bu!)

Yükseköğretim Kanunu

Kanun No : 2547, Kabul Tarihi :
4/11/1981

“İKİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

Madde 4-Yükseköğretimin amacı:

a) Öğrencilerini:

(1) ATATÜRK inkılaplarını ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı,

(2) Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan,

(3) Toplum yararını kişisel çıkarının üstünde tutan, aile, ülke ve millet sevgisi ile dolu,

(4) Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,

(5) Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı,

(6) Beden, zihin, ruh, ahlak ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş,

(7) İlgili ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel

kültürüne sahip vatandaşlar olarak yetiştirmek,

b) Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak, refah ve mutluluğunu artırmak amacıyla; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak ve hızlandırarak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamak,

c) Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır,

Ana İlkeler

Madde 5-Yükseköğretim aşağıdaki “Ana ilkeler” doğrultusunda planlanır, programlanır ve düzenlenir:

a-Öğrencilere, ATATÜRK inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı hizmet bilincinin kazandırılması sağlanır.

b-Millî Kültürümüz; örf ve adetlerimize bağlı kendimize has şekil ve özellikleri ile evrensel kültür içinde korunarak geliştirilir ve öğrencilere, milli birlik ve beraberliği kuvvetlendirici ruh ve irade gücü kazandırılır.

c-Yükseköğretim kurumlarının özellikleri, eğitim-öğretim dalları ile amaçları gözetilerek eğitim-öğretimde birlik ilkesi sağlanır.

d-Eğitim-öğretim plan ve programları, bilimsel ve teknolojik esaslara, ülke ve yöre ihtiyaçlarına göre kısa ve

uzun vadeli olarak hazırlanıp sürekli olarak geliştirilir.

e-Yükseköğretimde imkan ve fırsat eşitliğini sağlayacak önlemler alınır.

f-Üniversiteler ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunlar içindeki fakülte, enstitü ve yüksekokullar, kalkınma plan ve programlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesinde Yükseköğretim Kurulunun görüşü veya önerisi üzerine kanunla kurulur.

g-Meslek elemanı yetiştiren bakanlıklara bağlı yüksekokullar, Yükseköğretim Kurulunun tespit edeceği esaslara göre Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur.

h-Yükseköğretim kurumlarının geliştirilmesi, verimlerinin artırılması, genişletilmesi ve bütün yurda yaygınlaştırılması amacıyla-yönelik olarak yenilerinin açılması, öğretim elemanlarının yurt içinde ve dışında yetiştirilmeleri ve görevlendirilmeleri, üretim-insangücü-eğitim unsurları arasında dengenin sağlanması, yükseköğretime ayrılan kaynakların ve ihtisas gücünün dağılımı, milli eğitim politikası ve kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda ülke, çevre ve uygulama alanı ihtiyaçlarının karşılanması, örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitim-öğretim de kapsayacak şekilde planlanır ve gerçekleştirilir.

i) Yükseköğretim kurumlarında Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk dili, yabancı dil zorunlu derslerdendir. Ayrıca, zorunlu olmamak koşuluyla beden eğitimi veya güzel sanat dallarındaki derslerden birisi okutulur-Bütün bu dersler en az iki yarı yıl olarak programlanır ve uygulanır.”

Bu iki maddenin pratiğinden sayısız sorunlar doğmuştur.

Bilimin tasarımı, ya da kötü tasarlanmış bir pozitif hukukla olan bu ilişkisini doğru tasarımlar üzerine oturtmanın, onu doğru bir hukukla karşılaştırmanın yolları nelerdir?

Konuşmanın başında betimlemeye çalıştığım bilimin, görülüyor ki, gıdası özgürlüktür. Bilime yarayan hukuk da, onu özgürleştiren hukuktur. Bu özgürlüğü, keyfîlik, başıbozukluk, tembellik, asalaklık olarak anlamamalıdır. Bunlar asıl bu iki maddenin basısında türeyen tutumlardır. Ancak özgürlükle, bilimsel gerçek sorumluluğunu taşımaya başlar.

Bu iki madde bilim hukukuna yön vermesi beklenen, onu temellendiren hareket noktaları olamazlar. Bunlar belki daha çok, orta öğretimin ve eğitimin amacı ve hedeflerini dile getiren, iyi bir yurttaşın temel bilgilerle donatılmasını sağlayan normatif bir çerçeveye uygun düşerler.

Bilimin, bilimcinin ve öğrencisinin ihtiyaçları ve talepleri karşısında bunlar sağır ve dayatmacı bir yapılanmanın payandaları olmaktan başka bir şeyi ifade edemezler.

Kant'ın hukuk tanımını bilimin gereksindiği hukuk ve özgürlük için şöyle uyarlamak isterim. O hukuku şöyle tanımlıyor:

"Hukuk, bir kişinin istençsel edimlerini, diğer kişilerin istençsel edimleri ile genel kapsamlı, evrensel özgürlük yasasına göre uzlaştırılan koşulların bütünüdür".

Buna göre bana şunu söylemek kalıyor: "Bilimin hukuku, bilimcinin istençsel edimlerini, diğer toplum öğelerinin istençsel edimleriyle evrensel özgürlük yasasına göre uzlaştırılan koşulların bütünüdür".

Bitişik yazılmış ve bilimden soyutlanmış bir Yükseköğretim mevzuatında böyle tanıyan bir bilim hukukunun ve özgürlüğünün izlerini bulmak çok güçtür.

Bu iki günde Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi öğreniminin sorunları ile haşır neşir olurken aslında hep birlikte düşünmemiz gereken bir başka şeyin de çağdaş bir Bilim'in Hukukunun Felsefesi ve Sosyolojisi olmasıdır. Bunu birlikte düşünmeksizin salt bir hukuk felsefesi ve sosyolojisi öğrenimini ilkelere kavuşturmanın pek zor olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Eğitim ve Hukuk Eğitimi

Vecdi ARAL⁽¹⁾

İnsanın yaşam savaşında doğal güçleri açısından hayvandan daha aşağı bir düzeyde olduğu bilinmektedir. Hayvanın kendini korumak, yaşamını sürdürmek yolunda sahip olduğu biyolojik donanım ve yetenekler insanda geri kalmış bulunmaktadır. İçgüdü bakımından da insan, hayvanlara oranla daha güçsüz ve yoksuludur.

Nedir ki, onun bir bilinci var. Hayvandan farklı olarak "ben bilinci" dediğimiz bu yanı ile o, kendini ve çevresini tanıyarak her türlü yıkıcı ve yok edici güçler karşısında varlığını koruyabilmekte, bu konuda etkili ve başarılı önlemler alabilmektedir. Böylece o, bilimi her şeyden önce kendine yarar sağlamak için yapmaktadır. Bu amaç doğrultusunda bilim ve onun yaşama uygulanmasını deyimleyen teknik aracılığı ile insanın, ne türlü büyük başarılar elde ettiğini biliyoruz. Bu nedenle çağımız kesin olarak pozitif bilim evresi diye nitelendirilmekte, akıllarda ve ruhlarda "bilim efsanesi"(Siyantifizm) yaşanmaktadır.

Bununla birlikte diğer yandan, gözden kaçmayan ve yadsınamayan bir gerçeklikle de karşı karşıya bulunmaktayız. Hiç kimse yaşamından tam bir

hoşnutluk içinde görünmüyor. Bu konuda yakınlar pek çok. Nitekim pozitif bilimin ileri temsilcilerinden olan çağımızın büyük bir fizikçisi Max PLANCK,

İçinde yaşadığımız dünya garip bir dünya! Nereye baksak ağır bir bunalım hüküm sürüyor!⁽²⁾

diyor. Üstelik bu konuda Albert CAMUS daha ileri giderek, içinde yaşadığımız çağı bir "korku çağı" diye nitelendirmektedir. Ona göre,

XVII. Yüzyıl matematik çağı, XVIII. Yüzyıl fizik çağı, XX. Yüzyıl ise korku çağıdır!⁽³⁾

Bu korkunun nedenini, daha doğrusu bizi korkutanın ne olduğunu da Albert SCHWEITZER'in şu sözlerinde bulabiliriz:

Üstün insan, gücünün artması ile birlikte gerçekte zavallı ve acınacak bir insan haline gelmiştir... Uzun süredir anlamamız gereken bu gerçeği şimdi lütfen kabul edelim. Üstün insan olmakla gerçekte insan dışı bir varlık olduk!⁽⁴⁾

Evet! Bilim ve teknik, yaşam savaşında bize pek büyük bir güç kazandırdı. Şu var ki, sahip olduğumuz bu

(1) Prof.Dr. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi

(2) Planck, Max - Modern Doğa Anlayışı ve Kuantum Teorisine Giriş (Çev. Yılmaz Öneri), İst. 1987, s. 177.

(3) Camus, Albert - Denemeler (Çev. S. Eyüboğlu - V.Günyol), Çan Yayınları, İst. 1960, s. 59.

(4) Fromm, Erich - Sahip Olmak ya da Olmak (Çev. Aydın Arıtan), Arıtan Yayınevi, İst. 1990, s. 19' dan.